

Landes-Regierungs-Blatt

für das

Krakauer Verwaltungsgebiet.

Jahrgang 1858.

Zweite Abtheilung.

VIII. Stück.

Ausgegeben und versendet am 19. Mai 1858.

Dziennik Rządu Krajowego

dla

Okręgu administracyjnego Krakowskiego.

Rok 1858.

Oddział drugi.

Zeszyt VIII.

Wydany i rozesłany dnia 19. Maja 1858.

8.

Erlaß der Landes-Regierung vom 17. April 1858

Z. 10538,

enthaltend die Anleitung für Nichtärzte zur Wiederbelebung der Scheintodten und zur ersten Hilfeleistung bei plötzlichen Lebensgefahren.

Beim Scheintode, bei plötzlicher Lebensgefahr und in ähnlichen Vorfällen ist vor Allem dafür zu sorgen, daß

- a) der Verunglückte mit Vorsicht auf einen Ort, wo die Wiederbelebungs- und Rettungsversuche bequem und vollständig vorgenommen werden können, und unter Verhältnisse gebracht werde, wodurch derselbe nicht nur allgemein bekannten, sondern auch insbesondere jenen schädlichen Einflüssen entzogen wird, welche die vorhandene Lebensgefahr herbeigeführt haben;
- b) daß zugleich und so schnell als möglich ein Arzt herbeigeholt und von dem Vorfalle soweit unterrichtet werde, um die nöthigen Rettungsmittel mitzunehmen zu können;
- c) daß der Verunglückte von allen Kleidungsstücken, Bändern, Tüchern u. s. w. befreit werde, welche seinen Körper drücken, einschnüren oder pressen.

I. Behandlung der Erfrorenen.

1. Erfrorene sind mittelst eines Schlittens, Wagens oder einer Trage auf einem Lager von Schnee, Stroh, Heu oder Häckerling mit der Vorsicht an den Rettungsort zu bringen, daß die durch die Kälte spröde gewordenen Ohren, Lippen, Finger, Nase u. s. w. nicht abgebrochen werden.

2. Der für die Wiederbelebungsversuche bestimmte Ort darf nicht geheizt, aber auch nicht dem Luftzuge ausgesetzt sein. Es eignet sich hierzu eine Kammer, Scheune, ein Gewölbe oder Vorhaus.

3. Hier schneide man dem Scheintodten mit Vorsicht die Kleider vom Leibe, lege ihn nackt auf ein, einige Hände hohes Lager vom Schnee, bedecke ihn bis an den Mund und die Nasenlöcher ebenfalls einige Hände hoch mit Schnee und drücke diesen allenthalben an den Leib.

4. In diesem Bette muß der Erfrorene so lange liegen, bis er völlig aufgethaut ist, und sich die Gelenkigkeit des Halses, Rumpfes und der Gliedmaßen eingestellt hat.

5. Schmilzt inzwischen an einer Stelle der Schnee, so muß er daselbst durch frischen ersetzt, und dieser ebenfalls an den Leib angedrückt werden.

6. Mangelt es an Schnee, so muß der Körper durch das Einhüllen in, mit eiskaltem Wasser befeuchtete und damit von Zeit zu Zeit wieder benetzte Decken, und wenn

8.

Rozrządzenie Rządu Krajowego z dnia 17. Kwietnia 1858 do L. 10538,

**zawierające sposoby dla osób niebędących lekarzami | celem przywrócenia życia
pozornie umarłym i podania pierwszego ratunku w razach nagłych niebezpieczeń-
stwa życia.**

W razach pozornej śmierci, nagłego niebezpieczeństwa życia lub przy podobnych zdarzeniach należy się przedewszystkiém postarać, aby:

- a) nieszczęśliwy na takie miejsce, gdzieby środki celem przywrócenia do życia i ratunku wygodnie i zupełnie przedsięwziąć można, ostrożnie i w taki stosunek był wprowadzony, przez co się go nie tylko ogólnie znanym, lecz także w szczególności owym szkodliwym wpływom usunie, które istniejące niebezpieczeństwo życia spowodowały;
- b) aby zaraz i jak najprędzej lekarza sprowadzić i jego o zaszłym przypadku o tyle zawiadomić, aby potrzebne środki do ratunku z sobą wziąć mógł;
- c) aby z nieszczęśliwego wszelką odzież, obwiązania, chustki i t. p. zdjąć, które ciało jego uciskają, krępują lub gniotą.

I. Postępowanie z umarzniętymi.

1. Zmarzłych należy na saniach, wozie lub na noszach i na podesłaném śniegu, sianie lub sieczce ostrożnie na miejsce ratunku przywieźć, aby z powodu zimna skostniałe uszy, wargi, palce, nos i t. p. nie odłamano.

2. Miejsce, które do przedsięwzięcia środków celem przywrócenia życia przeznaczone jest, nie śmie być ogrzane, ani też na przeciąg powietrza być wystawione. Zdatne do tego są komórka, stodoła, sklep lub sien.

3. Tu należy pozornie umarłemu ostrożnie suknie z ciała porozrzynać, dalej obnażonego na łożu ze śniegu, kilka piędzi wysoko usypane, złożyć i jego aż po usta i dziurki nosowe na kilka piędzi wysoko równie śniegiem przykryć, i takowy z wszystkich stron na ciełe obcisnąć.

4. Na takim łożu musi umarzły tak długo leżeć, aż zupełnie odtaje i gibkość szyi, tułowu i członków nastąpi.

5. Gdy podczas tego na którym miejscu śnieg roztaje, to potrzeba tamże świeżego nałożyć i takowy do ciała przycisnąć.

6. Gdy nie ma śniegu, to należy ciało kocem okryć, który zupełnie zimną wodą zwilżony i takową od czasu do czasu odświeżany być musi, a gdy na

es an den Letzteren gebracht, durch ein, mit fein zerstoffnem Eis vermischtes Wasserbad aufgethaut werden.

7. Ist er aufgethaut, so wird er hierauf aus dem Schneebette, den nassen Tüchern oder dem kalten Bade herausgenommen, mit ungewärmten Tüchern abgetrocknet, in ein ungeheiztes Zimmer in ein kühles gewöhnliches Bett gelegt und in eine kühle Decke eingehüllt.

8. Ist nun so der Körper weich und biegsam geworden, so erwärme man ihn allmählig durch Einhüllen in laue, dann wärmere Tücher, ohne ihn jedoch zu entblößen, und dadurch, daß man zu Seiten des Rumpfes und zwischen die Gliedmaßen erwärmte und in Tücher gehüllte Teller, Steine, Ziegeln oder mit heißem Wasser gefüllte und gut verschlossene Flaschen (Bluger) legt.

9. Wenn man kein Athmen bemerkt, und kein Puls- oder Herzschlag gefühlt werden sollte, so besprize man das Gesicht, die nackte Brust und den Bauch mit kaltem Wasser, kigle dazwischen die Fußsohlen oder führe einen befeuchteten Federbart in die Nasenhöhlen, in den Schlund (Schlundkopf) und übe hier behutsam einen Reiz aus.

10. Sehr zweckmäßig ist es, dem Verunglückten Luft einzublasen, indem man demselben die Nasenflügel mit den Fingern behutsam zusammendrückt und in den vorher gereinigten Mund des Scheintodten mit dem eigenen Munde die eben frisch eingeathmete Luft mit mäßiger Kraft einbläst und hierauf der Bauch mit den flachen Händen behutsam und sanft gegen die Brust herauf andrückt; dieses Verfahren muß öfter wiederholt werden.

11. Vor Allem aber wird das Athmen und der Blutumlauf dadurch hervorgerufen, daß man die beiden Hände flach auf die mittlere Bauchgegend auslegt und durch einen mäßigen, sanften, gegen die Brustgegend hinauf gerichteten Druck in kleinen, dem gewöhnlichen ruhigen Ein- und Ausathmen ähnlichen Absätzen, die Brusthöhle gleichmäßig verkleinert und durch Nachlassen des Druckes wieder erweitert; auf diese Weise wird durch längere Zeit unausgesetzt fortgefahren und zwar auch dann, ja gerade auch dann noch, wenn der Herzschlag und Puls deutlicher werden. Den Beginn des selbstständigen Athmens erkennt man daran, daß das gespannte Zwerchfall nun hindert, den Bauch wie früher leicht nach anwärts drücken zu können, worauf das hörbare Einathmen zu erfolgen pflegt. Anfangs erleidet das selbstständige Athmen Unterbrechungen, welche jedesmal durch Erneuerung des angeführten Druckes auf den Bauch aufgehoben werden müssen.

12. Das Zimmer wird nun allmählig, jedoch mäßig geheizt, dem Wiederbelebten, wenn er schlingen kann, eine Schale voll lauem Thee mit einem Eßlöffel voll Wein oder warmes Bier, zur Nahrung Nindsuppe gereicht.

13. Sollten einzelne aufgethaute Glieder schmerzen, so sind sie in lauwarne Tücher zu hüllen, sollten sie aber gefühllos geblieben sein, so sind sie mit kaltem Wasser zu waschen.

ostatniem zbywa, aby roztażanie w kąpieli z wody z drobnym lodem pomieszanej skutecznić.

7. Gdy odtajał, natenczas ma być z łoża śniegowego, z mokrych prześciéradeł lub ze zimnej kąpieli wyniesiony, nieogrzewanem prześciéradłem osuszony, w nieogrzanyim pokoju na zwykle chłodną pościel złożony i chłodną kołdrą przykryty.

8. Gdy tym sposobem ciało miękkie i gibkie się stało, wtedy go należy powoli przez obwijanie w letnie, potem w cieplejsze prześciéradła odgrzewać, nie obnażając go jednak, oraz i tym sposobem, że się po bokach tułowu i między członkami ogrzane i w prześciéradła obwinięte talérze, kamienie, cegły lub téż gorącą wodą napełnione i dobrze zakorkowane flaszki wkłada.

9. Gdy oddechanie nie nastąpi, i bicia pulsu lub serca się nie czuje, w takim razie skrapia się twarz, gołe piersi i brzuch zimną wodą, przyczem w poduszki lechtać, lub odwilżonem piórkiem ujścia nosowe, gardziel (głowę gardziela) dotykać a tym sposobem na te części drażnienie wywierać potrzeba.

10. Bardzo jest stósowne, w nieszczęście popadłemu powietrze tym sposobem wdmuchać, że mu się nos ostrożnie palcami zatka i w poprzód wyczyszczone usta pozornie zmarłego swemi ustami powietrze, świeżo oddechem wciągnięte miernie wdyma, a potem brzuch dłonią ostrożnie i łagodnie ku piersiom naciska; takowe postępowanie musi się częściej powtórzyć.

11. Przede wszystkiem zaś wznieca się oddychanie i obieg krwi przez to że się obie dłonie na średnią część brzucha przykładają i zapomocą miernych łagodnych, ku piersiom zwróconych naciskają w małych, zwykłemu spokojnemu oddechaniu podobnych ustępach dołek piersiowy jednostajnie zmniejsza, zaś przez ulżenie ciśnienia rozszerza; tym sposobem postępuje się dłuższy czas bez przerwy, a mianowicie i natenczas, a nawet wtedy jeszcze, gdy już bicie serca i pulsu znaczniejsze. Początek samodzielnego oddechania poznaje się po tém, że już wyprężona przepona (błona poprzeczna) przeszkadza, aby brzuch z tą łatwością jak przed tém cisnąć, poczem zwykle słyszalny oddech następuje. Z początku doznaje samodzielnego oddechania przestanki, które jednak każdą razą ponowieniem przytoczonego naciskania brzucha usunięte być muszą.

12. Teraz ogrzewa się pokój powoli ale miernie, zaś przywróconemu do życia podaje się, gdy połykać może, filiżankę letniej herbaty, dodając do tego pełną łyżkę stołową wina lub ciepłego piwa, dla pożywienia rosolu.

13. Jeżeli które z odtajanych członków boją, to je potrzeba letniem prześciéradłem obwijać, zaś jeżeli nie mają uczucia, natenczas zimną wodą obmywać.

14. Das vor die Nasehalten stark riechender Mittel z. B. des Salmiakgeistes, das frottiren der Brust, des Bauches, der Gliedmaßen mit Elicern, Bürsten u. s. w. ist ganz zu unterlassen, indem die Anwendung dieser Mittel im Allgemeinen mehr schadet als nützt.

II. Behandlung der Ertrunkenen.

1. Zum Auffuchen und Herausziehen eines im Wasser Untergesunkenen sollte man sich eigener Werkzeuge: des Suchers und des Rettungshakens bedienen. Muß dieses bei deren Mangel mittelst der gewöhnlichen Ruderstangen geschehen, so hüte man sich den Körper des Verunglückten zu verletzen.

2. Dem aus dem Wasser Gezogenen reinige man sogleich den Mund mittelst des eingebrachten Zeigefingers, den Rachen mittelst des Bartes einer Gansfeder, die Nasenlöcher mittelst eines Ohröfffels oder eines Röllchens Papiers, vom Schaume, Schlamm oder Sande.

3. Hierauf gebe man seinen Körper durch einige Sekunden eine, mit dem Gesichte und der Brust nach abwärts gerichtete schiefe Lage, damit das in der Luftröhre angesammelte Wasser durch den Mund und die Nase wieder ausfließen kann, was am besten gelingt, wenn der Körper der Länge nach mit dem Bauche nach abwärts auf ein Brett gelegt und ihm durch das Emporheben des einen Brettendes jene schiefe Lage gegeben wird, wobei man die Stirne mit der Hand unterstützt und etwas nach aufwärts haltet.

Man unterlasse es, den Ertrunkenen auf den Kopf zu stellen, oder über ein Faß zu legen.

4. Der Scheintodte wird nun auf einer bequemen Bahre mit erhöhtem Kopf auf dem Rücken liegend an den geeigneten Rettungsort gebracht, um ihm hier vor Allem, nach vom Leibe getrennten Kleidern, den zum Wiederaufleben erforderlichen Grad von Wärme mitzutheilen.

5. Hat sich der Sturz in das Wasser zur Winterszeit ereignet, und hat der Körper die Steifigkeit eines Erfrorenen, so muß dieser vorher im Schnee oder eiskalten Wasser aufgethaut und ihm dann mit der in Nr. I. angegebenen Vorsicht der nöthige Wärmegrad nur nach und nach mitgetheilt werden.

6. Wird dieses Geschäft in freien, nahe an einem Flusse vorgenommen, so belegt man entweder

- a) die Scheinleiche mit an der Sonne durchwärmten Sand bis an den Hals, und vertauscht diesen von Zeit zu Zeit mit wärmerem, oder
- b) man legt sie frei an die Sonne mit erhöhtem Kopfe, oder setzt sie an eine Wand, wobei der Kopf vor andauernder Einwirkung der unmittelbaren Sonnenstrahlen zu schützen ist.

7. Wird das Erwärmen in einem Gebäude vorgenommen, so legt man

14. Trzymanie przed nosem mocno pachnących środków, np. spirytusu salmiakowego, naciąganie piersi, brzucha, członków sukrem, szczotkami i t. p. należy zaniechać, gdyż używanie podobnych środków więcej szkodzi jak pomaga.

II. Postępowanie z utoniętymi.

1. Do odszukania i wydobywania osoby, która do wody wpadła, powinno się osobnych narzędzi: ślednika i haka do wyratowania używać. Jeżeli w braku tych zwykłym wiosłami ratować przypadnie, więc trza baczyć, aby ciało nieszczęśliwego nie uszkodzić.

2. Wydobytemu z wody należy natychmiast usta włożonym w nie palcem wskazującym, paszczekę piórem, nozdrza łopatką od uszów lub trąbką z papieru, z piany, mułu i piasku oczyścić.

3. Potém kładzie się jego ciało na kilka sekund pochyło twarzą i piersiami na dół, ażeby w krztaniu znajdująca się woda ustami i nosem nazad wypłynąć mogła, co najlepiej się uda, gdy się ciało wzdłuż brzuchem na dół na desce ułoży i takowe przez podniesienie jednego końca deski w owe pochyłe położenie wprawia, przyczem się czoło ręką podpióra i trochę do góry trzyma.

Nie trza nigdy utoniętego na głowę stawiać, lub przez beczkę wiészać.

4. Teraz odnosi się pozornie umarłego na wygodnych noszach, leżąc na plecach z podniesioną głową na dogodne miejsce ratunku, aby mu przed wszystkim, po zdjęciu sukien z ciała, ów stopień ciepła nadać, którego do przywrócenia do życia potrzeba.

5. Gdy wpańnięcie w wodę w zimie się zdarzy, i gdy ciało jak na umarznętem stężale, natenczas musi poprzód w śniegu lub w mocno zimnej wodzie odtajać, a potém takowemu przynależny stopień ciepła z przezornością, pod Nr. I wskazaną, i powoli udzielać.

6. Jeżeli się podobne zatrudnienie na otwartém miejscu, blisko rzeki odbywa, to okłada się albo

a) pozornie umarłego piaskiem na słońcu ogrzaném po szyję, przemieniając takowy od czasu do czasu cieplejszym, lub

b) układa się go wolno na słońcu z podniesioną głową, lub sadza się go pod ścianą, przyczem jednak głowę od ciągłego działania bezpośrednich promieni słonecznych chronić należy.

7. Gdy się ogrzewanie w zabudowaniu przedsięwzię, to kładzie się

- a) den Scheintodten auf eine durchwärmte Matraze oder auf solche wollene Decken, hülle ihn auch in solche durchwärmte Decken ein, oder
- b) man bringt denselben in ein bis zum Brustkorb reichendes warmes Bad, in halbsitzender Stellung mit bloßem Kopfe, Halse und Brust, wasche letztere und den Rücken mitunter mit warmem Wasser.

8. Um das Athemholen wieder herzustellen, ist sich nach dem sub I. 9, 10 und 11 Angeführten zu benehmen.

9. Wiederbelebte dieser Art bedürfen wegen der leicht eintretenden Rückfälle in den leblosen Zustand immer sehr sorgfältiger Behandlung und bis zu ihrer Herstellung einer guten Pflege.

III. Behandlung der Erhängten und Erwürgten.

1. Ein Erhängter muß eiligst und mit der Vorsicht los geschnitten werden, daß man seinen Leib mit dem einen Arme oder ein Gefäße denselben mit beiden Armen umfaßt und dann erst den Strick am oberen Ende durchschneidet, damit er nicht durch einen Fall auf den Boden beschädigt werde.

2. Man befreie vor allem seinen Hals von dem Stricke, Würgebande und Halstuche, lasse den Halskragen, die Hemdärmel, die Weste, Beinkleider, die Schnürbrust, Röcke und Strumpfbänder, ziehe ihm alle fest anliegenden Kleider aus.

3. Man schaffe ihn sodann auf einer Trage mit durch eine Unterlage unterstütztem und erhöhtem Kopfe an den geeigneten Rettungsort, bei warmer Jahreszeit und günstiger Witterung lieber unter freiem Himmel als in eine dunstige Stube; lege ihn mit erhöhtem Kopfe auf ein, allenthalben frei stehendes Bett und hülle ihn in eine leichte Decke.

4. Um seinem Körper den nöthigen Grad der Wärme mitzutheilen, müßte dieser, wenn er in strenger Wintertälte erstarrt wäre, vorher im Schneebette aufgethaut und mit der, bei der Behandlung der Erfrorenen angegebenen Vorsicht nur allmählig erwärmt werden.

5. Ist der Scheintodte nicht erstarrt, sondern bloß kalt, so legt man in die Achselhöhlen zwischen die Ober- und Unterschenkel, an die Fußsohlen, heiße, in Tücher eingehüllte Teller, Dach- oder Mauerziegel oder mit heißem Wasser gefüllte und zugestopfte Flaschen (Winger).

6. Sich selbst überlassene Nichtärzte müssen den durchwärmten Scheintodten abwechselnd

- a) mittelst eines Fächers oder Blasbalges frische Luft in das Gesicht zuzwehen;
- b) aus einiger Entfernung kaltes Wasser in das Gesicht und auf die Brust spritzen;

- a) pozornie umarłego na ogrzany materac lub na podobne wełniane koce, obwijając go w równie ogrzane kołdry, lub
- b) daje się go w ciepłą, po piersi sięgającą kąpiel, w postawie półsiedzącej, z odkrytą głową, szyją i piersiami, przyczem się ostatnie i plecy ciepłą wodą obmywa.

8. Celem przywrócenia oddechania należy się w miarę pod I, 9, 10 i 11 przytoczonych środków zachować.

9. Przywróceniu do życia tego rodzaju potrzebują dla łatwo nastających zapadań w stan martwy ciągle bardzo troskliwego obejścia a do czasu wyzdrowienia dobrego pielęgnowania.

III. Postępowanie z powieszonemi i z uduszonemi.

1. Powieszony musi jak najspieszniej i z tą ostrożnością być oderznięty, aby jego ciało jedną ręką lub gdy jest pomocnik oboma rękami przytrzymać, i potem dopiero powróz u góry przerznąć, żeby tenże przez spadnięcie na ziemię nie został uszkodzonym.

2. Przede wszystkiem zdejmuje się z szyi powróz, związkę duszącą i chustkę z szyi, przytém trza kołnierz, rękawy od koszuli, kamizelkę, spodnie, sznurówkę, suknie, podwiązki porozpinać i wszystkie opięto leżące suknie z niego pozdejmować.

3. Potém trzeba go na noszach z podniesioną i na pościeli wspartą głową na dogodne miejsce ratunku, podczas letniej pory zaś i sprzyjającego powietrza lepiej na wolne powietrze jak do parą napełnionej izby sprowadzić i tutaj z podniesioną głową na łóżku dokoła wolno stojącym złożyć, przykrywając go lekką kołdrą.

4. Aby ciało jego do przynależnego stopnia ciepła wprowadzić, musi takowy, gdy w czasie ostrzej zimy skostniał, poprzód w pościeli śniegowej odtajać i z tą ostrożnością, jaka przy postępowaniu ze zmarzniętymi przepisana jest, powoli być odgrzewany.

5. Jeżeli pozornie umarły nie jest skostniały, tylko zimny, natenczas przykłada mu się pod pachy, między uda i łydki oraz na podeszwy gorące, w prześciéradła obwiniete talérze, dachówki lub cegły, lub gorącą wodą napełnione i zakorkowane flaszki (plucery).

6. Osoby, które nie są lékarzami a same się tém zajmują, muszą ogrzanemu pozornie umarłemu na przemiany

- a) wachlarzem lub miechem świeże powietrze na twarz przywiewać.
- b) przytém z niejakiój odległości zimną wodą twarz i piersi skrapiać,

- c) auch hier ist die Wiederbelebung durch das in I. 9, 10 und 11 angeführte Verfahren anhaltend anzustreben;
- d) dem Wiederbelebten, wenn er schlügen kann, eine Schale voll Thee mit etwas Wein oder warmes Bier eßlöffelweise einflößen, und ihn in ein bequemes Bett mit einer hohen Kopfunterlage zur Ruhe bringen.

IV. Behandlung der in schädlichen Luftarten Erstickten.

1. Der Erstickungstodt kann herbeigeführt werden, durch das Verweilen in geschlossenen Räumen, in welchen sich schädliche Luftarten entwickeln und anhäufen. Dahin gehören: der Dampf von glimmenden Holz- und Steinkohlen, das Kohlensäuregas des in Gährung befindlichen Weines, Bieres, Obstmotes, das Leuchtgas, die Dämpfe der erhitzten Schwefel-, Salpeter- Salzsäure, des Phosphors, des flüchtigen Laugensalzes, die Luftarten, welche sich in Brunnen, Gruben, Unrathskanälen und in ähnlichen Räumen dann vorfinden, wenn sie lange Zeit verschlossen geblieben und nicht gelüftet worden sind.

2. In einem solchen Falle muß dem Scheintodten vor Allem frische Luft zugeführt werden, durch Oeffnen der Fenster und Thüre, besonders aber dadurch, daß er von dem Orte, in welchem er sich befindet, hinweg und in die freie Luft gebracht wird.

3. Bevor er aber von Jemand herausgeholt wird, ist es gut z. B. in den Keller mit einer gährenden Flüssigkeit nach vorausgegangener Eröffnung der Kellerfenster und Thüren Kalkwasser hineinzugießen, oder in Brunnen, Gruben ic. mittelst einer entsprechenden Vorrichtung brennendes Stroh, brennende Holzspäne herabzulassen.

4. Der Rettende wird mit einem in Essig getauchten, vor den Mund gebundenen Schwamme auf einen Knebel reitend und in einer Kurbel langsam herabgelassenen und hat einen oben festgehaltenen Strick noch besonders um den Leib zu binden, damit er leicht ein Zeichen geben kann, wenn er hinaufgezogen werden will. Er läßt sich aber nur so lange herab, als eine mitgenommene brennende Kerze, Fackel, ein brennender Rinnspann nicht von selbst erlischt.

5. Der aus der schädlichen Luft geschaffte Scheintodte wird, ohne ihn stark zu rütteln, in einem kühlen mit reiner Luft gefüllten Zimmer, bei günstigem Wetter im freien, mit erhöhtem Kopfe auf die Erde gelegt.

6. Hierauf muß der Kopf im Winter mit Schnee gerieben, und zu einer anderen Jahreszeit mit kalten Umschlägen belegt, oder mit kaltem Wasser begossen, aus einiger Entfernung damit bespritzt, der Körper mit einem erwärmten Leintuche wie mit einem Mantel umhüllt werden.

- c) równie przyprowadzanie do życia postępowaniem pod I. 9, 10 i 11 przepisaniem ponawiać;
- d) przywróconemu do życia, gdy polykać może, należy pełną filiżankę herbaty z przymieszaniem trochy wina lub ciepłego piwa łyżką stołową podawać i aby w wygodnym łóżku z wysokim podłaniem w głowach spoczywał.

IV. Postępowanie z uduszonymi w szkodliwych rodzajach powietrza.

1. Śmierć uduszenia może nastąpić: z przyczyny znajdowania się w zamkniętych miejscach, w których się szkodliwe rodzaje powietrza rozwijają lub gromadzą. Do tego należą: swąd z węgla drewnianych lub kamiennych, gaz kwasu węglowego z fermentującego wina, piwa, moszczu, gaz do oświecania, para z rozegrzanego kwasu siarkowego, saletrowego, solnego, fosforu, ulatniającej soli ługowej; rodzaje powietrza, które się w studniach, dołach, kanałach i innych podobnych miejscach natenczas znajdują, gdy przez długi ciąg czasu zamknięte a nieczyszczone były.

2. W takim przypadku musi się pozornie umarłemu przedewszystkiemi świeże powietrze przez otwarcie drzwi i okien sprowadzić, szczególnież zaś w ten sposób, że się go z tego miejsca, na którym się znajduje, na świeże powietrze sprowadza.

3. Przed tém zaś, nim go kto wydobędzie, jest dobrze, ażeby np. do piwnicy, w której się fermentujące płyny znajdują, za poprzedniem otwarciem okien i drzwi od piwnicy wody wapiennej nalać, lub ażeby do studzien, dołów i t. p. za pomocą odpowiedniego przyrządzenia palącą słomę lub palące się trzaski spuszczać.

4. Osobę ratującą należy, po przywiązaniu do ust jego gąbki w occie zmoczonej, siedząco na knyblu za pomocą korby powoli spuszczać, a prócz tego osobno około ciała jego sznur u wierzchu przymocowany przywiązać, ażeby łatwo znak mógł dać, gdy zechce, aby go na wierzchu wyciągnięto. Ten zaś może się tylko tak długo na dół odważać, póki mu paląca się świeca, pochodnia, palący się smolak, który z sobą wziął, sama nie zgaśnie.

5. Po wyniesieniu pozornie umarłego ze szkodliwego powietrza trzeba, aby tenże, nie trzęsąc nim mocno, w chłodnym, świeżo wywietrzonym pokoju, w czasie pogody zaś na otwartem miejscu z podniesioną głową na ziemi był złożony.

6. Potem należy głowę, w zimie śniegiem nacierać, w innej porze roku zaś zimną wodą okładać, lub takową poléwać i z pewnej odległości nakrapiać, ciało zaś ma być w prześciéradło jak w płaszcz obwiniete.

Auch sind Essigwaschungen und Einflüssungen von Essig mit Wasser vorzunehmen.

7. Um das Athembolen hervorzurufen, ist das sub I, 9, 10 und 11 angeführte Verfahren mit Ausdauer gleichfalls einzuleiten.

8. Mit diesen Mitteln ist absatzweise so lange fortzufahren, bis sich ein Zischen in der Nase, ein Schluchzen oder das Erbrechen eines dicken Schaumes einstellt oder bis alle Hoffnung einer Wiederbelebung schwindet.

9. Um dieses Erbrechen zu begünstigen, soll der Rachen mit einem in Dehl getauchten Federbarte gereizt werden.

10. Der nach dem Erbrechen freier Athmende wird nun abgetrocknet, in gewärmte leinene Tücher locker eingehüllt und in ein bequemes mit einer hohen Kopfunterlage versehenes Bett gebracht, um sodin von dem herbeigerufenen Arzte weiter behandelt zu werden.

V. Behandlung der vom Blitze Getroffenen.

1. Daß ein leblos gefundener Mensch vom Blitze getroffen worden sei, erkennt man

- a) aus einem voransgegangenen Gewitter oder einem einzelnen heftigen Donnerschlage;
- b) aus dem an den Kleidern des Verunglückten und in seinem Aufenthaltsorte wahrzunehmenden Schwefel- oder Phosphorgeruche;
- c) aus den Beschädigungen am Körper, an den Kleidern, den Wänden des Zimmers oder eines anderen nahen Gegenstandes.

2. Die Beschädigungen des Körpers sind meistens bloß oberflächlich und bestehen gemeiniglich in einem vom Kopfe oder Rumpfe sich bis zu den Fußzehen erstreckenden, einem querfingerbreiten, kupferrothen Hautstreifen, mit dentritischen (den Baumzweigen ähnlichen) End- und Seitenstrahlen.

3. Ist Jemand in einem Zimmer oder in einem anderen geschlossenen Orte vom Blitze getroffen worden, so öffne man schnell die Thieren und Fenster und trage den Verunglückten eiligst in die freie Luft.

4. Kann ein auf freiem Felde vom Blitze Getroffener nicht sogleich in den nächsten bewohnten Ort geschafft werden, so lege man den Entkleideten auf frisches Gras, belege ihn mit frischen Baumblättern oder zarten Baumzweigen, bestreue diese bis an das Gesicht eine Querhand hoch mit frisch aufgegrabener Erde und eile, um Anstalt zu treffen, ihn in den nächst bewohnten Ort zu transportiren.

5. Am Rettungsorte ist er entkleidet in eine bequeme Lage mit erhöhtem Kopfe zu bringen, sein Kopf mit kalten Umschlägen zu belegen oder mit kaltem Wasser zu begießen, der Körper in ein erwärmtes Leintuch wie in einen Mantel einzuhüllen, seine Füße sind in ein lauwarmes Fußbad zu setzen.

Neleży go téż przytém octem zmywać, i ocet z wodą zmieszany do ust wlewać.

7. Aby oddechanie wzniecić, należy także bez przerwy postępowanie podobne zachować jakie pod I. 9, 10 i 11 wymienione jest.

8. Z temi środkami trzeba z przestankami tak długo postępować, aż syczenie w nosie, łkanie, lub womitowanie gęstej piany nastaje, lub gdy już wszelka nadzieja przywrócenia życia znika.

9. Aby podobne womity przyspieszyć, należy paszczkę piórem w oliwie zmaczaném drażnić.

10. Po wymiotach trzeba wolniej oddychającego obsuszyć, w ogrzane lniane prześciéradła wolno obwinać i na wygodnej pościeli z wysokiém podslaniem w głowach złożyć i dalsze postępowanie z nim przywołanemu lekarzowi pozostawić.

V. Postępowanie z rażonemi od pioruna.

1. Że człowiek znaleziony bez życia piorunem rażony został, poznaje się

- a) po tém, że burza lub pojedyncze gwałtowne uderzenie pioruna poprzedziły;
- b) po zapachu siarkowym lub fosforowym, któren się z sukien nieszczęśliwego i z miejsca, na którem się znajduje, czuć daje;
- c) z uszkodzeń ciała, sukien, ścian pokoju lub innego bliskiego przedmiotu.

2. Uszkodzenia ciała są po największej części tylko powierzchowne i powstają zwykle ze smugi na powierzchni skóry szerokości palca na poprzeg i koloru miedziano-czerwonego, która się od głowy lub tułowu aż do palców u nóg, na końcu i po bokach z promieniami do gałązek drzewa podobnemi szerzy.

3. Gdy kogo piorun w pokoju lub w inném zamkniętém miejscu raził, to należy natychmiast drzwi i okna otworzyć i nieszczęśliwego jak najspieszniej na świeże powietrze wynieść.

4. Jeżeli na otwartém polu piorunem rażony natychmiast w zamieszkałe miejsce nie może być sprowadzony, to składa się jego po rozebraniu na świeżą trawę i okłada świeżemi liśćmi z drzew lub drobnemi gałązkami drzewa, a na to sypie się aż po twarz na szerokość ręki świeżo wykopaną ziemię; poczem spiesznie postarać się należy, aby go na najbliższe miejsce zamieszkałe sprowadzić.

5. Na miejscu ratunku trzeba go wygodnie z podniesioną głową ułożyć, jego głowę zimno okładać lub zimną wodą poléwać. ciało ogrzaném prześciéradłem jak w płaszcz obwinać, nogi zaś w letnią kąpiel wstawić.

6. Um das Athemholen wieder herzustellen, ist sich wie I, 9, 10 und 11 zu nehmen.

7. Die nach der Wiederbelebung sich gemeiniglich einstellenden Ohnmachten, die zurückbleibende Betäubung, Schläfrigkeit oder Schwindel, das Irrededen, die Lähmung einzelner Gliedmaßen, erfordern eine sorgfältige ärztliche Behandlung.

8. Gegen die Brandschäden wird so lange kaltes Wasser angewendet, bis der Schmerz nachgelassen hat.

Alle diese Belebungsversuche (I—V) sind nicht vor einigen Stunden aufzugeben.

VI. Behandlung der Vergifteten.

1. In jedem Vergiftungsfalle trachte man das Gift durch Hervorrufen von Erbrechen allsogleich und so schnell als möglich aus dem Magen zu entfernen, nur bei den sogenannten ägenden Giften z. B. dem Vitriolöl, Scheidewasser, der Salz- oder Salpetersäure, Lauge u., beobachte man vor der Reizung zum Erbrechen stets das sub 2 und 3 angeführte Verfahren.

Um Erbrechen hervorzurufen, reize man den Gaumen und Schlund (Schlundkopf) mit einem angefeuchteten Federbart oder lasse den Verunglückten selbst den Finger tief in den Rachen einführen.

Das Erbrechen wird sehr befördert, wenn man den Magen mit einer Flüssigkeit recht anfüllt. Daher lasse man den Vergifteten Wasser, Milch, Molken und die später angeführten Flüssigkeiten in großen Mengen, gläserweise in Absätzen trinken; häufig schon wird das Erbrechen von selbst erfolgen, wenn nicht, so reize man den Schlund.

Insbesondere kann man sich bei den einzelnen Giften nach folgendem richten:

2. Vergiftungen durch ägende Säuren.

Man läßt die Verunglückten hintereinander mehrere Gläser Wasser, welchen man 1—2 Löffel gebrannte Magnesia oder ein Paar Eier einrührt, oder man läßt sie verdünntes Kalt- oder Kreidewasser, Seifenwasser oder Milch, Mandelmilch trinken, es soll dadurch die Säure zum Theil gebunden, vorzüglich aber verdünnt, und die verdünnte Säure dann ausgebrochen werden.

3. Vergiftungen durch laugenartige Körper.

Man gebe verdünnte Säuren reichlich zum trinken, als Essigwasser, Citronenwasser, Weinsäurelösungen, gewässerten saueren Beeren-saft, dazwischen Mandelmilch, Milch, ein Eßlöffel voll Dehl und bewirke das Erbrechen.

4. Vergiftungen durch Arsenik (Gutterich, Rattengift).

Man errege sogleich und wiederhole das Erbrechen, lasse Wasser mit beigemischtem Eisenrost, Magnesia mit Wasser (Magnesiamilch), laues Wasser, Kaltwasser, schleimige

6. Aby oddychanie znowu wskrzesić, należy się do przepisu pod I. 9, 10 i 11 zastosować.

7. Mdłości, które zwykle po przywróceniu do życia następują, pozostałe za-
głuszenie, ospałość lub zawrót, mówienie obłąkane, sparaliżowanie niektórych
członków, wymagają troskliwego lekarskiego starania.

8. Rany spieczone okłada się tak długo zimną wodą, aż ból ustanie.

Wszystkie te środki do przywrócenia życia (I do V) przed upływem kilku
godzin nie można zaniechać.

VI. Postępowanie z otrutemi.

1. W każdym przypadku otrucia starać się trzeba, aby truciznę przez sprą-
wienie wymiotów natychmiast i jak najmożliwiej prędko ze żołądka wydalić, tylko
przy tak zwanych palących truciznach, np. kwas siarkowy (witryol), kwas sale-
trowy (serwasser), kwas solny, kwas saletro-solny, ług i t. p. należy przy dra-
żnieniu do wymiotów środki pod 2 i 3 wskazane zawsze zachować

Ażeby wymioty wzbudzić, drażni się podniebienie i gardło (głowę gardzie-
lową) odwilżoném piórem, lub trzeba aby nieszczęściu podobnemu podpadły sam
palec głęboko w paszczkę włożył.

Wymiotom nader wiele się pomaga, gdy się żołądek wiele płynem napęlnia.
Dla tego trzeba otrutemu wiele wody, mléka, serwatki i później wymienione
płyny szklanką co trochę do picia podawać; często powstają wymioty same z
siebie, w razie przeciwnym potrzeba gardło drażnić.

W szczególności można się przy pojedynczych truciznach w następujący
sposób zachować.

2. Otrucia palącemi kwasami.

Nieszczęśliwemu podaje się kilka szklanek jedna po drugiej wody, do której
się 1 do 2 łyżek palonéj magnezyi lub kilka jaj wmięszalo, albo wodę z krédą
lub wapnem rozpuszczoną, wodę mydlaną lub mléko, migdałowe mléko do picia
tym sposobem powinien kwas po części być odłączony a w szczególności roz-
puszczony, i w tym ostatnim stanie wywomitowany.

3. Otrucia ciałami ługowemi.

Do picia podaje się rozcieńczone kwasy obficie, jako to wodę z octem, z cy-
tryną, roztworzony kwas winny, z wodą zmięszany sok kwaśny jagodowy, przy-
tém także migdałowe mléko, mléko, pełną łyżkę stołową oliwy, a potem wznieca
się wymioty.

4. Otrucia arsenikiem (trucizna na szczury).

Potrzeba natychmiast wymioty wzniecić i ponawiać, potem daje się pić wo-
dę z przymieszaniem rdzy żelaznéj, magnezyję z wodą (mléko z magnezyi), letnią

und öhliche Getränke reichlich trinken und erzeuge, wenn es nicht schon von selbst geschehen sollte, wie gesagt, Erbrechen.

5. Vergiftung durch Grünspann und andere Kupferpräparate.

Man vermeide alle saueren Getränke, und unterhalte wiederholtes Erbrechen, indem man dasselbe zugleich durch reichliche Darreichung von Wasser mit eingerührtem Eiweiß, Zuckewasser, Magnesiamilch, Milch, Molken, Fleischbrühen und schleimigen Getränken unterstützt.

Auf gleiche Weise verfare man bei Vergiftungen mit Quecksilberpräparaten und anderen giftigen Metallen.

6. Vergiftungen durch Pflanzen oder Thierkörper.

Es gehören hieher Schwämme, Pilze, faulendes Fleisch, faulende Würste, Käse, die spanische Fliege, das Opium, der Schierling, Stechapfel, Fingerhut, die Tollkirsche, das Bilsenkraut u. s. w. Auch in diesen Vergiftungsfällen trachte man das Genossene durch sogleiches und wiederholtes Erbrechen zu entleeren, reize zu diesem Zwecke den Schlund und fülle den Magen mit lauem Wasser, schleimigen, öhlichen Getränken, dazwischen kann man absatzweise schwarzen warmen Kaffee trinken lassen.

Bei den spanischen Fliegen, der daraus bereiteten Tinctur, bei faulen Würsten und Käse jedoch ist es nachtheilig, Oehl und öhliche Getränke zu reichen.

Bei vorkommender Ohnmacht oder Betäubung begieße man den Kopf mit kaltem Wasser, mache kalte Umschläge auf den Kopf; bei ansbleibenden oder sehr schwachen Athmen aber verfare man wie sub. I., 9, 10 und 11 angeführt worden ist.

VII. Verfahren bei körperlichen Beschädigungen, als: Wunden, Knochenbrüchen, Verrenkungen u. s. w.

1. Die plöghliche Lebensgefahr bei körperlichen Verletzungen kann herbeigeführt werden durch Blutung und durch starke Erschütterung des Körpers.

- a) Eine geringe, wenn auch länger anhaltende Blutung ist an sich ohne Bedeutung; um aber auch diese nicht zu erneuern oder unnügerweise zu lange zu unterhalten, vermeide man es die Wunde zu waschen, oder das geronnene eingetrocknete Blut vielleicht absichtlich zu entfernen.

Eine stärkere Blutung wird gestillt durch Auflegen und Festbinden von zusammengelegter Leinwand oder eines Ballen von gezupfter Leinwand (Charpie), welche früher in kaltes Wasser, dem auch Essig, Brauntwein, Alaunwasser beige-mengt werden kann, getaucht wurde, oder die Blutung wird gestillt durch Aufstreuen von gepulvertem Kolofonium, Alaun, von Mehl- oder Kohlenpulver, oder man verbindet beide Verfahrensweisen.

Am größten ist die Lebensgefahr, wenn eine größere Schlagader stoßweise im Strahle oder Ströme blutet. In diesem Falle drücke man den Daumen oder einen

wodę, wapienną wodę, kleiste i olejne napoje w znacznej ilości, wzbudzając, jak się to już powiedziało, wymioty, gdy same z siebie nie nastąpiły.

5. Otrucie grynszpanem lub innym przyrządzeniem z miedzi.

Należy zaniechać wszelkie kwaśne napoje, wzniecając częste wymioty przez to, że się ciągle wodę z białkiem zmieszaną, cukrową wodę, mléko z magnezji, mléko, serwatkę, sosy z mięsa i kleiste napoje podaje.

Równie postępuje się przy otruciach przyrządzeniami z żywego srebra i innymi trującymi metalami.

6. Otrucia roślinami lub ciałami zwierzęcymi.

Do tego należą grzyby, gnijące mięso, gnijące kiełbasy, sér, kantaryda, opium, cykuta (świnia wesz), bielun, naparstnik, psia wiśnia, lulek i t. p. Także i w tych razach otrucia trzeba się starać, aby spożyte prędkimi i częstymi wymiotami wyrzucić, w tym celu drażni się gardło, przyczém daje się pić letnią wodę, kleiste i olejne napoje, oraz można czasami także ciepłą czarną kawę podawać.

W razach otrucia kantarydami lub tynkturą z nich przyrządzoną, gnijącą kiełbasą i sérem, byłoby szkodliwe, aby oliwę lub olejne napoje podawać.

W razach omdlenia lub otrętwienia poléwa się głowę zimną wodą i obkłada takową także zimną wodą; gdy zaś oddechanie ustaje lub bardzo słabnie, postępuje się według sposobu pod I. 9, 10 i 11 przytoczonego.

VII. Postępowanie w razach uszkodzeń ciała, jako to z powodu ran, złamań kości, wywichnień i t. p.

1. W razach uszkodzeń ciała może być nagle niebezpieczeństwo życia spowodowane przez upływ krwi lub mocne wstrząśnienie ciała.

a) Słabe, chociażby dłużej trwające upływanie krwi mało znaczy; aby się jednak i to nie ponawiało i niepotrzebnie za długo trwało, nie należy ranę odmywać, lub zsiadłą zaschlą krew umyślnie odejmować.

Mocniejszy upływ krwi tamuje się przykładaniem i mocnym obwiązaniem z złożonego płótna lub galki ze skubanego płótna (szarpie), które się poprzód w zimnej wodzie, do czego téż octu, wódki, wody ałunowej przymieszać można, macza, lub podobny upływ można wstrzymać posypywaniem na proch startego kolofonium, ałunu, mąki lub prochu z węgla, lub łącząc się oba sposoby postępowania.

Największe niebezpieczeństwo życia zachodzi wtedy, gdy z jednej z większych tętnic krew w silnym strumieniu upływa. W takim przypadku przy-

anderen Finger auf und über die Ausflußstelle fest und so lange an, bis man einen Druckverband anlegen kann, zu letzterem Behufe bereite man sich einen der Größe der Wunde entsprechenden festen Knäul oder Pfropf von zusammengelegter Leinwand, Charpie, einen Klumpen Zindschwamm u. s. w., welcher auch mit einem der oben angeführten Blutstillungsmittel angefeuchtet oder bestreut werden kann, drücke ihn schnell nach Entfernung des Fingers auf und über die Wunde an, und binde ihn in entsprechender Weise durch ein Binde, ein Tuch, ein Band 2c. fest, so daß der aufgelegte Knäul kräftig angedrückt bleibt. Ueber diesen Verband mache man kalte Umschläge.

- b) Die Erschütterung des Gehirnes, Rückenmarkes, sowie der übrigen Brust- und Bauchorgane, äußert sich immer durch Betäubung mit oder ohne Lähmung. Man wende kalte Umschläge auf den Kopf, nach Umständen auf die Brust oder den Bauch an, mache Begießungen mit kaltem Wasser und unterstütze das aussetzende Athmen und somit auch den Blutumlauf durch Anwendung des oben sub. I. 9, 10 und 11 angeführten Verfahrens.

2. In allen solchen Fällen, sowie überhaupt bei allen Verwundungen, Knochenbrüchen, Verrenkungen, sorge man nebstbei für eine bequeme Lagerung des Verletzten und soll derselbe transportirt werden, sehe man darauf, daß der leidende Theil so wenig als möglich erschüttert, gezerzt, gestoßen und gedrückt werde, was nach hergestellter weicher Unterlage für den Kranken, z. B. durch Stroh, Heu, Betten 2c. am zweckmäßigsten durch eine Tragbahre, im Winter durch einen Schlitten erreicht wird.

3. In jedem Falle unterlasse man alle Versuche, bei Knochenbrüchen, Verrenkungen, den verletzten Theil einrichten zu wollen.

VIII. Behandlung der von kranken Thieren insbesondere Hunden, von giftigen Schlangen Gebissenen.

Man wasche und reinige die Wunde mit Essig, einer starken Salzauslösung, Urin, Lauge, Seifenwasser sorgfältig aus und unterhalte auf die Weise zugleich die Blutung durch längere Zeit, oder unterstütze dieselbe durch mäßigen Druck nach der Wunde hin.

Immer aber wird das Saugen an der Wunde mit dem Munde das Zweckmäßigste sein, indem hiebei Niemand Gefahr läuft, wenn der Mund gesund, die Lippen nicht gesprungen sind, und aus Vorsicht das Gingesaugte sogleich ausgespuckt wird.

ciska się na miejsce upływu wielki lub inny palec i trzyma się na tém tak długo, aż obandażowanie nastąpić może;— w tym ostatnim celu przyrządza się do wielkości rany zastósowany tęgi kłębek ze złożonego płótna, szarpi, z kawałka hubki i t. p., co téż jedném z powyż przytoczonych środków celem tamowania krwi odwilżone lub posypane być może, po odjęciu palca przyciska się takowe natychmiast na tę ranę, obwiązując takowe mocno i należyście przepaską, chustką lub taśmą, ażeby przyłożony kłębek mocno był naciśnięty. Na to obwiązanie robi się zimne okłady.

b) Wstrząśnienie muzgu, rdzenia pacierzowego, tudzież reszty narzędzi piersi i brzucha połączone jest zawsze z ogłuszeniem i z sparaliżowaniem. W takich razach robi się zimne okłady na głowę, według okoliczności także i na piersiach i na brzuchu, przytém obléwa się zimną wodą, zaś ustającemu oddechaniu a zarazem i obiegowi krwi pomaga się używaniem powyżej pod I. 9, 10 i 11 przytoczonego postępowania.

2. We wszystkich podobnych przypadkach, a w ogólności przy wszystkich zranieniach, złamaniu kości, wywichnięciach postarać się należy oprócz tego o wygodne złożenie uszkodzonego, a jeżeli tenże przenoszonym być ma, należy uważać, żeby cierpiącą część jak najmniej wstrząsać, szarpać, potrącać lub uciskać, co się najskuteczniej po przyrządzeniu miękiego podłożenia dla chorego np. ze słomy, siana, poduszek i t. p. na noszach, w zimie zaś na saniach zrobić może.

3. W każdym razie zaś potrzeba wszelkie środki zaniechać, celem zestawienia uszkodzonej części z powodu złamania kości lub wywichnienia.

VIII. Postępowanie z pokąsaniami przez chore zwierze, a szczególnie przez psa lub jałowitego węża.

Podobną ranę obmywa się i czyści starannie octem, mocném roztworem solném, uryną, ługiem, wodą mydlaną, utrzymując oraz tym sposobem upływ krwi przez dłuższy ciąg czasu, lub pomagając temu łagodném pociskaniem rany.

Zawsze zaś jest najskuteczniejsze sanie rany ustami, gdyż i tak przy tém nikt nie jest w niebezpieczeństwie, jeżeli usta zdrowe a wargi niepopękane są, a z przezorności wysrane natychmiast się wypluwa.

